

Тарас Шевченко. Сатиричний характер поеми «Сон» («У всякого своя доля...»)

III частина поеми «Сон» — оповідач долітає до міста Петербурга:

- бачить місто на болоті;
- зустрічає «землячка» (тип українця-малороса, який виїхав на заробітки в столицю Російської імперії — Петербург, говорить суржи́ком, бере хабарі);
- потрапляє в царські палати, де бачить царя і царицю, а навколо них — усі, хто прагнуть прислужитися, тут же бачить сцену «мордобиття», коли чиновники б'ють своїх підлеглих в обличчя (від найвищого за званням до найменшого), оповідач підслуховує розмову царя і цариці про проблеми держави — потребу військової муштри;
- оповідач прогулюється містом і бачить пам'ятник Петрові I, який поставила Катерина II (на пам'ятнику напис : «Первому — вторая»), обидві історичні постаті нанесли неймовірну шкоду Запорізькій Січі та свободі українських земель, тому викликають негативні емоції;
- оповідач чує спів привида козацького ватажка Павла Полуботка про те, як козака розбудовували імперську столицю — Петербург виріс на козацькій крові та праці;
- оповідач прокидається зі сну.

Паспорт твору

Рід: ліро-епос.

Жанр: сатирична поема, поема-інвектива (інвектива — пряме засудження певної влади, певної групи, осіб чи явища), авторське визначення жанру — комедія.

Епіграф: слова Євангелія від Іоанна.

Композиція: пролог, політ над Україною, політ над Сибіром, перебування в Петербурзі.

Образи твору: оповідач, українці, декабристи в Сибіру, «землячок», Микола II, цариця Олександра Федорівна, придворні «кабани» (чиновники і панство), Петро I, Катерина II, Павло Полуботок і козаки.

У своїй статті Іван Франко Російську імперію в поемах Тараса Шевченка «Сон» і «Кавказ» назвав «темним царством»: «Сон — це, безперечно, перший в Росії сміливий і прямий удар на гниль і неправду кріпацтва».

Засоби комічного в поемі

Іронія — кепкування, уживання слів у протилежному значенні:

А той, щедрий та розкошний,
Все храми мурує;
Та отечество так любить,
Так за ним бідкує,
Так із його, сердешного,
Кров, як воду, точить!..

Сарказм — глузування, що ґрунтується на почутті переваги мовця над тим, про що він говорить:

А братія мовчить собі,
Витріщивши очі!
Як ягнята. «Нехай, — каже, —
Може, так і треба».
Так і треба! бо немає
Господа на небі!

Саркастично-карикатурний образ цариці:

Цариця-небога,
Мов опеньок засушений,
Тонка, довгонога,
Та ще, на лихо, сердешне
Хита головою.
Так оце-то та богиня!
Лишенько з тобою.
А я, дурний, не бачивши
Тебе, цяце, й разу,
Та й повірив тупорилим
Твоїм віршемазам.

Сатира — різке висміювання, критика:

Той мурує, той руйнує,
Той неситим оком
За край світа зазирає,
Чи нема країни,
Щоб загарбать і з собою
Взять у домовину.

Гротеск — свідоме перебільшення, контраст комічного і трагічного:

Дивлюсь, цар підходить
До найстаршого... та в пику
Його як затопить!..
Облизався неборака;
Та меншого в пузо —
Аж загуло!.. А той собі
Ще меншого туза
Межи плечі; той меншого,
А менший малого,
А той дрібних, а дрібнота
Уже за порогом
Як кинеться по улицах,
Та й давай місити
Недобитків православних,
А ті голосити;
Та верещать; та як ревнуть:
«Гуля наш батюшка, гуля!
Ура!.. ура!.. ура! а-а-а...

Рекомендовані джерела

1. Поема «Сон» / Тарас Шевченко. Зібрання творів: у 6 т. Київ, 2003. Т. 1: Поезія 1837-1847, с. 265-278, с. 699-706. URL: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev128.htm> (11.03.2021).
2. Стаття «Темне царство» / І. Франко. URL: <https://www.i-franko.name/uk/HistLit/1881/TemneCarstvo.html> (11.03.2021).
3. Монографія «Просторінь Шевченкового слова» / Ю. Барабаш. Київ: «Темпора», 2011, 510 с.